

UDK 339.923+622.323]:578.834
Bibliid 0543-3657, 72 (2021)
God. LXXII, br. 1183, str. 131-153
stručni rad
Primljen: 11.10.2021.
Prihvaćen: 19.10.2021.
doi: https://doi.org/10.18485/iipe_mp.2021.72.1183.7

Tatjana VUJIĆ TUBIĆ¹

OPEK u postkorona geopolitičkom scenariju²

SAŽETAK

Asimetrični globalni privredni oporavak od posledica COVID-19 i prateći „aparthejd vakcina“³ otvara OPEK-u prostor za novu političku ulogu na međunarodnoj sceni, u trenutku kada je prema oceni Antonio Gutereša, generalnog sekretara UN, čovečanstvo po pitanju klimatskih promena već „prešlo crvenu liniju“.⁴ U tekstu iznosimo uverenje da OPEK narativom da „energija mora biti pristupačna i dostupna svima“⁵ istovremeno zauzima novu pregovaračku poziciju prema zagovornicima hitre tranzicije na eksploataciju obnovljivih izvora energije, i uočava prostor za združene poslovne i eventualno političke aranžmane sa siromašnijim delom sveta. Tekst ističe argumente OPEK-a protiv disjunkcije – ili nafta ili obnovljivi izvori energije – i ukazuje na novu energetska atraktivnost Afrike za tu grupaciju država petro-proizvođača.

Ključne reči: OPEK, COVID-19, klimatske promene, obnovljiva energija, Afrika.

¹ Tatjana Vujić Tubić, „Politika“, Beograd, vujic.tanja@yahoo.co.uk

² Pogledi izneti u tekstu odražavaju stav autora, a ne dnevnog lista „Politika“.

³ Leslie Hook, „Calls grow for delay to UN climate summit amid pandemic“, *The Financial Times*, 7. septembar 2021, Internet, <https://www.ft.com/content/aec9661-c3e4-49aea876-0a9d14b1394e>, 1/10/2021.

⁴ Intergovernmental Panel for Climate Change Report: „Code red’ for human driven global heating, warns UN chief“, *UN org*, 9. avgust (2021), Internet, <https://news.un.org/en/story/2021/08/1097362>, 1/10/2021.

⁵ OPEC Press release, „Fourth Technical Workshop on Climate Change held via videoconference“, *Opec.org*, 7. jul 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6494.htm, 1/10/21.

Uvod

I domaćini i gost posetu su označili kao istorijsku. Anatol Kolinet Makoso (*Anatole Collinet Makosso*), premijer Republike Kongo dočekaao je Mohameda Sanusi Barkinda (*Mohammad Sanusi Barkindo*), generalnog sekretara OPEK-a i delegaciju Udruženja 13 petrodržava koje isporučuju oko 60 odsto nafte na svetskom tržištu, sredinom avgusta u Brazavilu, sa svim počastima.⁶ „Spremni smo da sa OPEK-om saradjujemo u Kongu i u Africi”, poručio je istom prilikom NJ Ajuk (*Nj Ayuk*) advokat iz Kameruna, izvršni predsednik Energetske komisije Afrike (AFREC) pri Afričkoj uniji.

„Želeo bih da uverim investitore da ćemo mi u OPEK-u nastaviti da radimo u korist afričkog rukovodstva ovom organizacijom”, istakao je domaćinima Barkindo na početku prve posete delegacije OPEK-a Republici Kongo, inače najmlađoj članici OPEK-a (od juna 2018. godine). Republika Kongo, kao treći podsaharski izvoznik nafte sa proizvodnjom od oko 336.000 barela nafte dnevno (2,9 milijardi barela dokazanih petro rezervi), u novom je fokusu OPEK-a, dok istovremeno pleni pažnju plejade globalnih petrokompnija (francuski „Total”, američki „Ševron” (*Chevron*), anglofrancuski „Perenko” (*Perenco*), italijanski „ENI”, katarski „Katar Petroleum” (*Qatar Petroleum*) i ruski „Lukoil”), koje se uveliko nadmeću da zauzmu pozicije na atraktivnim atlantskim petro-nalazištima te zemlje.⁷

Najava Barkinda da će predstavnici afričkih petrodržava u sastavu te organizacije (Alžir, Angola, Libija, Nigerija, Republika Kongo, Ekvatorijalna Gvineja i Gabon) i nadalje biti visoko pozicionirani u OPEK-u, ima delikatan tajming u jeku pandemije virusa korona neizvesnog ishoda, i usred sve zaoštrenije globalne debate o klimatskim promenama i podesnoj budućoj ulozi fosilnih goriva u energetskejoj paleti sveta.⁸

Koliko prošle jeseni, Barkindo je tokom prvog tehničkog sastanka OPEK-a i afričke Komisije za energiju (AFREC), istakao spremnost petroudruženja za međusobnu saradnju sa Crnim kontinentom, na ostvarivanju UN održivih ciljeva razvoja i to specifično na „iskorenjivanju siromaštva, obezbeđivanju dobrog zdravlja i blagostanja, kvalitetnog

⁶ OPEC Press release, “OPEC Secretary General meets with Congo’s Prime Minister”, *OPEC.org*, 23. avgust 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6544.htm, 2/10/21.

⁷ Charné Hundermark, “Republic of the Congo Launches Construction of \$600 Million Refinery”, *The EnergyCapital&Power*, 21. februar 2021, Internet <https://energy capital power.com/republic-of-the-congo-launches-construction-of-600-million-refinery/>, 2/10/21.

⁸ David Pilling, “Africa has been cropped out of the climate change debate”, *The Financial Times*, 5. avgust 2021, Internet, <https://www.ft.com/content/648a7b64-16f8-407a-814f-ab4c46dfc775>, 2/10/21.

obrazovanja, pristupačne i čiste energije, pristojnog rada i privrednog rasta... sve kroz obezbeđivanje univerzalnog pristupa energiji za sve”.⁹

Ponuđena ruka širokobuhvatane saradnje OPEK-a Africi, uz najavljenу spremnost da tamo i proširi svoje članstvo, mogla bi da ukazuje na spremnost tog petrouduženja (i verovatno, grupacije „OPEK plus”), za novo pozicioniranje kako na ekonomskoj i političkoj sceni Crnog kontinenta, tako i u međunarodnoj diplomatskoj areni. U globalnoj areni uporedne borbe sa pandemijom i ćudljivim klimatskim promenama, Afrika ima razloga da potraži međunarodne partnere koji uočavaju najnoviju pogubnu asimetriju na liniji Sever-Jug.

Sa svoje strane, Afrička unija naime ne krije svoju ozlojeđenost prema proizvođačima vakcina protiv COVID-19: „Proizvođači vakcina znaju vrlo dobro da nama (Africi) nikada nisu dali pravi pristup (vakcinama)”, poručio je sredinom septembra Strajv Masiva (*Strive Masiyiwa*), specijalni izaslanik Afričke unije pri Svetskoj zdravstvenoj organizaciji.¹⁰ Naime, od 5,7 milijardi doza cepiva samo dva odsto stiglo je do početka ove jeseni u Afriku. Istovremeno, tek 3,5% stanovništva Afrike (1,381 milijardu ljudi) dobilo je prvu dozu cepiva protiv virusa korona, što je „jako daleko od postavljenog cilja vakcinacije 60 odsto stanovništva, dok smrtnost od Covid-19 u Africi, premašuje globalni prosek”, upozorio je Džon Nkengasong (*John Nkengasong*), direktor afrikog Centra za kontrolu bolesti.¹¹

A kada je reč o klimatskim promenama, pet afričkih država: Mozambik, Zimbabve, Malavi, Južni Sudan i Niger našlo se 2019. godine – dakle pred izbijanje pandemije – među deset zemalja sveta najugroženijih ekstremnim promenama vremena na listi globalnog indeksa rizika „Nemačke osmatračnice” (*Germanwatch*), nevladine organizacije koja aktivno lobira za održivi globalni razvoj sa sedištem u Bonu.¹² Na planu doprinosa globalnom zagađivanju atmosfere, Afrika je akter minornog doprinosa. Naime, doprinos 48 država Afrike (u kojima

⁹ OPEC Press release, “Opening Address by OPEC Secretary General”, *OPEC.org*, 6. oktobar 2020, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/6144.htm, 2/10/21.

¹⁰ Euractiv, “African Union slams vaccine manufacturers for restricting access”, *Euractiv.com*, 14. septembar 2021, Internet, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/african-union-slams-vaccine-manufacturers-for-restricting-access/>, 4/10/21.

¹¹ African Center for Disease Control, “Covid 19 : Africa death rate percentage now higher than global total”, *The Cable.ng*, 9. januar 2021, Internet, <https://www.thecable.ng/covid-19-africas-death-percentage-now-higher-than-global-total>, 3/10/21.

¹² David Eckstein “Global Climate Risks Index 2021”, *The Germanwatch.org*, januar 2021, Internet, https://germanwatch.org/sites/germanwatch.org/files/2021-01/cri_2021_table_10_most_affected_countries_in_2019.jpg, 5/10/21.

živi oko milijardu stanovnika) globalnoj emisiji ugljen-dioksida iznosio je 2019. godine gotovo zanemarljivih 0,55 odsto.¹³

Na koji način Afrika danas želi da se angažuje u tekućoj globalnoj debati o smanjenju emisije štetnih gasova, koja teče uporedo sa apelima razvijenijeg sveta za što hitnijim kolektivnim oslobađanjem energetske zavisnosti od fosilnih goriva, i urgentni prelazak na korišćenje obnovljivih izvora energije? Tanguji Gahuma-Bekale (*Tanguy Gahouma-Bekale*), predsednik Afričke grupe za pregovore o klimatskim promenama, uoči UN samita u Glazgovu (UNFCCC) upozorava da je položaj Crnog kontinenta u toj polemici nezahvalan: „Afrika najmanje doprinosi emisiji štetnih gasova, dok istovremeno snosi teške posledice”.¹⁴

Prema proceni Gahuma-Bekelea, razvijeni svet mora da prestane sa prebacivanjem odgovornost za klimatske promene, posebno kumulativne emisije efekata „staklene bašte”, na zemlje u razvoju koje optužuje da zavise od prekomernog energetskog oslonca na tradicionalna goriva, kao što su ugalj i nafta. Tim povodom, Gahuma-Bekele je poslao svojevrsno pismo upozorenja najrazvijenijim zemljama sveta. Ova afrička epistola mogla bi, iz ugla razgovora zvaničnika Republike Kongo i Afričke unije sa generalnim sekretarom OPEK-a, da signalizira novu pregovaračku dinamiku u međunarodnim klimatskim pregovorima. O čemu je zapravo reč?

Naime, Gahuma-Bekele je upozorio imućniji deo sveta da bi do sledećeg UNFCCC samita (COP27, zakazanog za novembar 2022. godine u Kairu) trebalo da krenu sa ispunjavanjem obećanja (iz 2009. godine) o isplati 100 milijardi dolara godišnje siromašnijem krilu međunarodne zajednice, radi suzbijanja širokog spektra posledica klimatskih promena. I to počev od konflikata izazvanih klimatskim promenama u drugim delovima sveta, nasilnih migracija, pada opšteg privrednog rasta, smanjene poljoprivredne produktivnosti, ugroženog nataliteta... – sve zbog emisije štetnih gasova i ćudljivih vremenskih promena za koju u Africi nisu direktno odgovorni.

Nameće se niz klimatsko-političkih pitanja. Na primer: Šta biva ukoliko razvijeniji deo sveta do COP27 u Kairu ne pritekne u pomoć Africi u njenom rvanju sa upadljivim manjkom cepiva protiv COVID-19, i svim

¹³ Tod Moss, “Infographic: What is Sub-Saharan Africa’s contribution to global CO2 Emissions?”, *The Energyforgrowth.or*, 31. mart 2021, Internet, <https://www.energyforgrowth.org/blog/infographic-what-is-sub-saharan-africas-contribution-to-global-co2-emissions/>, 4/10/21.

¹⁴ Tanguy Gahouma-Bekale, “COP26 on climate: Top priorities for Africa”, *The ModernGhana.com*, 25. jul 2021, Internet, <https://www.modernghana.com/news/1094859/cop26-on-climate-top-priorities-for-africa.html>, 5/10/21.

drugim tekućim zdravstvenim, društvenim i ekonomskim posledicama pandemije virusa korona i klimatskih promena? Drugim rečima, da li su Afrika i zagovornici 'zelene tranzicije' iz razvijenog sveta danas usredsređeni na pronalaženje zajednički prihvatljive strategije borbe sa dva spomenuta globalna izazova? Odnosno koliko je Crni kontinent zdravstveno ugrožen ne samo posledicama virusa korona, i istovremeno energetski 'tradicionalan' spreman da prihvati produženu ulogu inferiornog pregovarača u tekućoj uporednoj globalnoj debati o zdravlju i energiji? Odnosno, ima li Afrika drugu opciju?

Mohamed Sanusi Barkindo, generalni sekretar OPEK-a, tim povodom ne krije da u savremenoj žustroj polemici povodom teme: „ili fosina goriva ili obnovljiva energija“, vidi nametnutu „lažnu dihotomiju“.¹⁵ Prema uverenju generalnog sekretara OPEK-a, debata o energiji, klimi i održivom razvoju poslednjih godina postaje sve glasnija i nasilnija, pri čemu se ispušta iz vida da rešenja zahtevaju sveobuhvatni pristup svih aktera, u kome niko nije ostavljen po strani. „Planeta pripada svima nama“, Barkindo godinama ponavlja pred auditorijumom sa obe strane ekvatora.¹⁶

Naglašavajući da je OPEK daleko od negiranja klimatskih promena, petro-udruženje sa sedištem u Beču insistira sada da je pandemija korone osetno ugrozila ne samo UN pregovore o daljem pojedinačnom snižavanju stopa emisije štetnih gasova država već i da je drastično izmenila izgled za ostvarenje postavljenih ciljeva održivog razvoja do 2030. godine.¹⁷

Visoko postavljeni globalni ciljevi iz vremena UN Pariskog sporazuma 2015. godine sudaraju se, prema OPEK-u, danas sa zdravstvenim i energetskim izazovima funkcionisanja globalnog poretka, te stoga diktiraju iznalaženje kolektivnog pristupa, pa i rešenja za ceo svet. Iz te vizure, pretnja virusa korona i njegovih mutacija, izlomljeni lanci snabdevanja, energetske krize i klimatska nepredvidivost nisu zaobišli niti jedan kutak sveta, te zahtevaju uvažavanje argumenata svih aktera.

OPEK tim povodom uočava politički prostor za nove protagoniste. Naime, to globalno petro-udruženje sve glasnije ističe preporuku da debata o suzbijanju emisije štetnih gasova istovremeno treba da uključi i dva ekonomsko-politička aspekta međunarodnih odnosa od specifičnog

¹⁵ OPEC Press release, "Welcoming remarks by OPEC Secretary General", *OPEC.org*, 6. septembar 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/6570.htm, 5/10/21.

¹⁶ OPEC Press release, "OPEC statement to the UN Climate Change Conference (COP24)", *OPEC.org*, 12. septembar 2018, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/5303.htm, 6/10/21.

¹⁷ OPEC Press release, "OPEC's World Oil Outlook 2021 launched in Vienna", *OPEC.org*, 28. septembar 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6619.htm, 6/10/21.

značaja za dalji ekonomski i društveni prosperitet Afrike. Dva aspekta na kojima OPEK insistira su: multilateralizam koji podrazumeva adekvatnu reprezentaciju svih aktera, uporedo sa iskorenjivanjem energetske siromaštva i obezbeđivanjem pristupačne energije za sve stanovnike planete¹⁸. Prijemčivost Afrike za ove energetske-političke poruke bila je nesumnjiva i tokom nedavne posete Mohameda Sanusi Barkinda Kongu. „OPEK se angažuje u Africi i razgovara sa Afrikom a da joj se ne obraća sa visine. OPEK ne drži predavanja Africi; OPEK sluša Afriku. Ovo je ključno. Sekretar Barkindo je došao u Kongo da bi se sastao sa predstavnicima Nacionalne naftne kompanije, međunarodnim naftnim i gasnim kompanijama, rukovodstvom zemlje, Organizacijom afričkih proizvođača nafte i Afričkom energetske komorom. To je odlična stvar i za Kongo i za afrički energetske sektor. OPEK daje Africi glas i poziva Afriku za sto”, izjavio je NJ Aiuk, izvršni predsednik AFREC-a.

Sa ovim stanovištem nedavnih Barkindovih afričkih domaćina, OPEK je nadalje potencijalno u poziciji da na Crnom kontinentu stekne nove partnere osobenih domaćih ekonomskih i političkih prioriteta, površ polja energetske razvoja. OPEK i Afrička unija mogli bi tako postati novi međunarodni ekonomsko-politički tandem u savremenom svetu ophrvanom novim globalnim konfrontacijama i podelama iniciranim daleko od Crnog kontinenta.

U međuvremenu, kolektivni interes Afrike da OPEK identifikuje kao mogućeg novog partnera na međunarodnoj sceni, pre svega bi mogao biti zasnovan na energetske i demografske parametrima. Naime, Crni kontinent je energetske prebogat i istovremeno energetske siromašan kao nijedan drugi region sveta.¹⁹ S jedne strane, Afrika raspolaže sa oko 7,5% dokazanih globalnih rezervi nafte. Procena OPEK-a je da su te rezerve nafte krajem 2019. godine iznosile oko 126 milijardi barela. Pri tome, pet država Crnog kontinenta je pred izbivanje pandemije bilo svrstano među 30 vodećih izvoznika nafte, sa proizvodnjom od oko osam miliona barela nafte dnevno, odnosno skoro 10% ondašnje globalne produkcije. Eventualno proširenje OPEK-a i novi formati regionalizacije njegovog funkcionisanja mogli bi najpre biti testirani u Africi.

¹⁸ Africa Energy Chamber Press release, “OPEC Secretary General Emphasizes the Value of Africa’s Oil Sector in Historic State Visit to Congo-Brazzaville”, *The Africanews.com*, 18. avgust 2021, Internet, <https://www.africanews.com/2021/08/18/opec-secretary-general-emphasizes-the-value-of-africa-s-oil-sector-in-historic-state-visit-to-congo-brazzaville/>, 6/10/21.

¹⁹ Tatjana Vujic Tubic: “Societal challenges in the latest hunt for ‘oil elephants’ in Africa, and a possible new communicational approach of oil majors”, *Annual International Conference 2019. Royal Geographical Society of Great Britain Programme*, Internet, <https://www.rgs.org/research/annual-international-conference/>.

Jer, koliko do pred pojavu pandemije COVID-19, i osnaženog globalnog pritiska razvijenog sveta za smanjenjem eksploatacije fosilnih goriva, Afrika je u svetu mega energetskeg biznisa slovila za „poslednju granicu“ traganja za novim nalazištima nafte i prirodnog gasa. Tim povodom, vodeće svetske privatne i državne naftne kompanije sa Zapada i iz Azije najavljivale su da bi u periodu 2018–2025. godine u istraživanja nafte i prirodnog gasa u Africi bile spremne da ulože čak 194 milijarde dolara.

Istovremeno, Afrika ima ubedljivo eksplozivni demografski rast, takav da će do 2030. godine naseljavati 400 miliona stanovnika više nego danas. Krajem decenije polovina žitelja Crnog kontinenta živeće u urbanim sredinama sa novom matricom mobilnosti. Na drugom kraju životnog horizonta Crnog kontinenta danas, više od 600 miliona Afrikanaca trenutno nema nikakav ili sasvim oskudan pristup električnoj energiji (ukupan neslavni skor čovečanstva ovim povodom danas iznosi oko milijardu ljudi). U Africi danas 900 miliona stanovnika sigurno manjka i čisto gorivo za pripremanje hrane (kao i još 2,1 milijarda ljudi širom sveta).

Potencijalni globalni energetske i demografske džin – Crni kontinent, danas se suočava sa takvom osecom stranih energoinvestitora da je Energetska komora Afrike (AFREC) letos izašla sa preporukom članicama Afričke unije za bojkot fondova i kompanija sa Zapada koji odustaju od ulaganja u razvoj kontinentalne industrije fosilnih goriva, radi što hitnijeg ostvarenja zamišljene nulte emisije štetnih gasova.²⁰ „Finansijske institucije koje diskriminišu afričku industriju nafte i gasa u ime klimatskih promena greše, i pod hitno treba da promene svoj ugao gledanja i svoje delovanje ovim povodom. Pojedine institucije insistiraju na totalnom prekidu daljih ulaganja u sektor nafte i gasa, promovišući momentalnu energetske tranziciju, što bi imalo razorne posledice po Afriku i njeno stanovništvo“, upozorila je tom prilikom Energetska komora Afrike. Po proceni te organizacije nafta će i dalje igrati ulogu ključnog energetskeg oslonca razvoja mnogih nedovoljno razvijenih zemalja Crnog kontinenta. „Zapadnjačka elita kreće se u pravcu koji ometa privredni i društveni razvoj Afrike“, smatra Nj Ajuk.

Ta linija razmišljanja: da bi momentalni i totalni prekid investicija za dalji razvoj proizvodnje nafte i prirodnog gasa u Africi, imao više nego štetne posledice po kontinentalnu privredu, nalazi saglasje u energičnim procenama OPEK-a kao i Saudijske Arabije i Rusije, dve ključne članice organizacije „OPEK plus“. Prema ocenama OPEK-ove centrale u Beču,

²⁰ Eklavya Gupte & Robert Perkins, „African Energy Chamber calls for boycott of firms shunning Africa’s oil sector“, *The SPGlobal.com*, 13. jul 2021, Internet, <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/071321-african-energy-chamber-calls-for-boycott-of-firms-shunning-africas-oil-sector>, 7/10/21.

Rijada i Moskve, svet još dugo neće naći adekvatnu zamenu za oslonac na fosilnim gorivima. Ne čudi stoga što je upozorenje Međunarodne agencije za energiju (IEA) proleto, da eksploatacija i razvoj novih naftnih bušotina i nalazišta prirodnog gasa treba ove godine da budu obustavljena ako svet želi da postigne da 'nula' emisiju štetnih gasova do 2050. godine, naišlo na energični demanti OPEK-a, Rijada i Moskve.²¹ Prema OPEK-u, takav otklon od industrije fosilnih goriva mogao bi imati katastrofalne posledice po globalni privredni rast.²²

Poruka iz Rijada, istim povodom, gotovo je indentična: „Saudijska kraljevina smatra da će globalna energetska tranzicija ka kojoj ide svet zahtevati sve izvore energije, kao i da je prelaz sa fosilnih na nefosilna goriva, putovanje koje će potrajati više decenija, možda i kroz više generacija. To je putovanje koje zahteva veoma pažljive pripreme kako se ne bi narušio ili slomilo globalni privredni rast“, ocenio je nedavno Halid al-Falih (*Khalid al-Falih*) saudijski ministar investicija.²³

U međuvremenu, i zvanična Moskva je u više navrata istakla uverenje da IEA, vodeći politiku krugova razvijenog sveta i tamošnja tržišta u jeku žustrih istupanja u korist brzog iskoraka ka eksploataciji obnovljive energije, ne barataju dobrom računicom kada je reč o potrebama sveta za proizvodnjom i potrošnjom nafte barem do sredine veka.

„Nema sumnje da je 'zelena energija' neophodna kao i 'zelena agenda', jer to javnost zahteva. Trebalo bi ipak razjasniti kojim resursima se to može ostvariti, ko će to finansirati, koje tehnologije i prilike nam stoje na raspolaganju, da bismo mogli da rešavamo zaostale probleme koji još čekaju na rešavanje“, izjavio je Aleksander Novak, zamenik ruskog premijera i ruski ministar energetike u pripremama za samit „OPEK plus“ početkom jula ove godine.²⁴ Neizvesno je da li je Novak pod 'zaostalim

²¹ International Energy Agency Report, "Net Zero by 2050", *International Energy Agency*, 17. maj 2021, (str. 5–24), Internet: <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050>, 7/10/21.

²² Leticia Gonzales, "OPEC Says More Energy Sector Investment Needed; Oil Dominance to Hold Through 2045", *The Naturalgasintel.com*, 29. septembar 2021, Internet, <https://www.naturalgasintel.com/opec-says-more-energy-sector-investment-needed-oil-dominance-to-hold-through-2045/>, 7/10/21.

²³ Katie McQue, "Energy transition aside, Saudi Arabia to maintain oil exports 'for decades,' official says", *The SPPGlobal.com*, 21. novembar 2020, Internet, <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/petrochemicals/112120-energy-transition-aside-saudi-arabia-to-maintain-oil-exports-for-decades-official-says>, 7/10/21.

²⁴ Muhammad Irfan, "Russia's Novak Says Transition To Green Energy Should Not Put Pressure On Global Industry", *The UrduPoint.com*, 15. oktobar 2020, Internet, <https://www.urdupoint.com/en/world/russias-novak-says-transition-to-green-energy-1057142.html>, 7/10/21.

problemima' imao na umu energetska siromaštvo Afrike? Svakako bi se moglo očekivati da Saudijska Arabija i Rusija, dva ključna aktera „OPEK plus“ u razradi svog daljeg pojedinačnog iskoraka u Afriku, temu „energetskog siromaštva“ Crnog kontinenta preuzmu kao novi investicioni lajtmotiv.

U međuvremenu, angažman „OPEK plus“ sa Afrikom kao kolektivna inicijativa još ne dobija izvesne konture. Nestašica energenata pred nastupajuću zimu na severnoj hemisferi mogao bi tako pregovore Crnog kontinenta sa Evropskom unijom (o migracijama, trgovini, vakcinama itd.) preobličiti u dijalog, u kome podmirivanje energetske potreba oba partnera dobija novu dimenziju sa stanovišta prodavca osnaženog već izraženom načelnom podrškom OPEK-a oko prioriteta borbe protiv energetskog siromaštva.

Ruski predsednik Vladimir Putin je inače, nakon nedavnog rekordnog rasta cene prirodnog gasa na globalnom tržištu, ocenio da u Evropi vladaju „histerija i izvesna konfuzija“ povodom ambicije da se fosilna goriva što pre zamene obnovljivim izvorima energije.²⁵ „Tranzicija o kojoj se toliko govori treba da teče glatko, uz korišćenje svih raspoloživih izvora energije u međuvremenu“, naglasio je ruski lider.

Na koje bi sve načine OPEK u narednom periodu globalnog rvanja sa pandemijom i otvorene međunarodne polemike oko profila i tempa 'zelene tranzicije', mogao koordinirati međunarodnu akciju sa državama proizvođačima nafte na Crnom kontinentu (među kojima mnoge još nisu u sastavu tog petrouduženja), Afričkom unijom, ali i drugim potencijalnim kandidatima za sinhronizovan nastup – ostaje u ovom trenutku otvoreno pitanje. OPEK je uveren da će nafta i prirodni gas sredinom veka (do 2045. godine) biti dominantni elementi u energetske paleti (oko 28% nafta i 24% prirodni gas) na raspolaganju globalnim potrošačima.²⁶ Istovremeno, OPEK ne pokazuje znake da inklinira uložiti solo igrača u tekućem oblikovanju novih postkorona međunarodnih odnosa.

U ispitivanju novih planova potencijalnih angažmana OPEK-a na globalnoj sceni pažnju privlači niz ovogodišnjih međunarodnih iskoraka tog petrouduženja. Tako je početkom godine upriličen bilateralni susret delegacija OPEK-a i Svetskog ekonomskog Foruma iz Davosa radi „istraživanja mogućih polja saradnje i jačanja dijaloga između dve

²⁵ Reuters, „Putin blames Europe energy market 'hysteria' on green transition“, *Reuters*, 5. oktobar 2021, Internet, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/putin-blames-european-energy-market-hysteria-green-transition-drive-2021-10-05/>, 7/10/21.

²⁶ OPEC, „World Oil Outlook 2021“, *OPEC.org*, 28. septembar 2021, pp. 55-165, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/publications/340.htm, 6/10/21.

organizacije”.²⁷ U međuvremenu, forum 18 država vodećih svetskih izvoznika prirodnog gasa (GECF) pridružio se početkom septembra OPEK-u i još šest međunarodnih organizacija usredsređenih na razvoj industrije nafte i gasa u arapskom svetu i Africi. Tako su uz OPEK i GECF pred UN skup u Glazgovu o klimi, energiji i održivom razvoju, konsolidovali poziciju sa predstavnicima Organizacije afričkih proizvođača nafte (APPO), Energetskom komorom Afrike (AEC), Energetskom komisijom Afrike (AFREC), Udruženjem afričkih rafinerija (ARDA), Međunarodnim energetskim forumom (IEF) iz Rijada, kao i sa Organizacijom arapskih država izvoznica nafte (OAPEC) iz Kuvajta.²⁸ Vodeći svetski proizvođači nafte i prirodnog gasa uveliko postaju svesni potrebe da koordiniraju združenu pregovaračku poziciju. Polemika o klimatskim promenama tu uveliko deluje kao snažan povod zajedničkog grupisanja ovih grupacija od dalekosežnih zajedničkih interesa.

„Najveće smo međunarodne organizacije u domenu energije, stoga je na nama da se na izbalansirani način suočimo sa klimatskim pitanjima. Takav pristup omogućava nam da se pozabavimo klimatskim izazovima, uz istovremeno uvažavanje izuzetnih potreba država da obezbede ekonomski razvoj i društveni napredak”, ocenio je Juri Sentjurin (*Yuru Sentyrin*), generalni sekretar GECF. Kao i OPEK tako i GECF nudi optimističku prognozu značaja energenata koje proizvode.²⁹ Prema najnovijem godišnjem izveštaju GECF prirodni gas i nafta će i 2050. godine pokrivati više od polovine globalne tražnje energenata. U ovom kontekstu Afrika bi mogla dobiti još jednog strateškog partnera u globalnoj debati, ne samo o podobnim energentima za privredni razvoj već moguće je i na drugim poljima ekonomske, društvene kao i političke saradnje u bliskoj budućnosti. Na kraju krajeva, Afrika osim basnoslovnih dokazanih rezervi nafte raspolaze i sa oko 7,1% rezervi prirodnog gasa, od Somalije do Mozambika, i duž svojih obala Atlantika, od Namibije do Mauritanije.³⁰

²⁷ OPEC Press release, “OPEC and WEF discuss enhancing cooperation”, *OPEC.org*, 25. januar 2021. Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/6323.htm, 8/10/21.

²⁸ “The Peninsula”, “GECF joins OPEC Ministerial Roundtable on Energy, Climate and Sustainable Development”, *The Peninsula Qatar.com*, 9. septembar 2021, Internet, <https://thepeninsulaqatar.com/article/09/09/2021/GECF-joins-OPEC-Ministerial-Roundtable-on-Energy,-Climate-and-Sustainable-Development>, 8/10/21.

²⁹ Gs Exporting Countries Forum Report, “GECF Global Gas Outlook 2050”, *Gas Exporting Countries Forum*, 21. februar 2021, Internet, <https://www.gecf.org/insights/global-gas-outlook-pdf>, 9/10/21.

³⁰ Theau Monnet, “Natural gas: Africa could provide 20% of global needs by 2025”, *The Africareport.com*, 3. decembar 2020, Internet, <https://www.theafricareport.com/20712/natural-gas-africa-could-provide-20-of-global-needs-by-2025/>, 9/10/21.

Na terenu novih formata međunarodne saradnje OPEK ne zaboravlja tradicionalne partnere, ali i dosadašnje tradicionalne konkurente na globalnom tržištu eksploatacije i plasmana energenata. Tim povodom, uoči UN klimatskog samita u Glazgovu, OPEK je upriličio (11. oktobra) Prvu tehničku radionicu (zvanično *First Technical Workshop*) sa stotinak zvanica među kojima i predstavnika vodećih međunarodnih privatnih petro-kompanija. Buduća uloga naftne industrije u globalnoj energetskej tranziciji i perspektive nacionalnih i međunarodnih petro-kompanija u tom procesu bile su ključne teme, uz istovremenu procenu prilika i izazova povezanih sa izmenjenom dinamikom ulaganja u razvoj fosilnih goriva. Razmena mišljenja sa međunarodnim privatnim energo-kompanijama predstavlja novi iskorak OPEK-a u dijalogu sa širokim spektrom aktera strateškog biznisa, potvrdio je u pripremi skupa Mohamed Sanusi Barkindo.³¹ Prvo video-okupljanje te vrste pod zvaničnim okriljem OPEK-a, usaglasilo je učesnike u uverenju da postkorona svet, u periodu 2021–2045. treba da planira oko 11,8 biliona dolara investicija u petroindustriju, ukoliko želi da izbegne ćudljive obrte sa kakvim se upravo suočavaju svetsko tržište energenata i široke palete industrijskih sirovina.³² Da li OPEK i „OPEK plus” mogu i sa privatnim petro-proizvođačima – u eri pritisaka ka ‘zelenoj tranziciji – pronaći zajedničke interese i jedinstvenu poslovnu platformu prema potrošačima širom sveta, kao i prema političkim i finansijskim centrima moći koji zagovaraju otklon od fosilnih goriva? U svakom slučaju, novi dijalog dojučerašnje petro-konkurencije započet je na inicijativu OPEK-a.

*

Navodimo ovde tri primera novih mogućih daljih internih i eksternih strateških povezivanja članica OPEK-a, kao i „OPEK-a plus” u bliskoj budućnosti.

Rusija i Oman

Zalivski savet za saradnju (*Gulf Cooperation Council*) u čijem su sastavu Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijska Arabija i UAE nastaviće da jačaju

³¹ OPEC Press release, “OPEC to hold special workshop on energy and information technology”, *OPEC.org*, 15. april 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6418.htm, 9/10/21.

³² OPEC Press release, “OPEC holds inaugural technical workshop with energy companies”, *OPEC.org*, 11. oktobar 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6651.htm, 11/10/21.

saradnju sa Rusijom od zajedničkog interesa, i to ne samo u domenu energetike, već i na planu „koordinacije i saradnje radi jačanja bezbednosti i stabilnosti u regionu“, poručio je krajem septembra dr Mohamed bin Avad Alhasan (*dr Mohammed bin Awad Alhassan*), stalni predstavnik Omana pri UN u Njujorku nakon redovnog godišnjeg sastanka članova GCC sa izaslanicima Moskve.³³ U kojim bi sve domenima šest petro-država članica formacije OPEK–„OPEK plus“ mogle da osnaže međusobnu bezbedonosnu saradnju sa Moskvom, nije saopšteno nakon skupa na marginama septembarskog zasedanja Generalne skupštine UN u Njujorku.

Izvesno je, međutim, da Moskva i Maskat pažljivo neguju diplomatske veze od „arapskog proleća“ 2011.³⁴ Tokom prošle decenije, a posebno u periodu po izbijanju pandemije, Rusija i Oman nastavili su da jačaju diplomatske, poslovne i trgovačke kontakte.³⁵ Početkom januara 2020. godine Nikolaj Patrušev, sekretar ruskog Saveta za bezbednost, posetio je Maskat istovremeno kada i predsednik Ukrajine Volodimir Zelenski, da bi već početkom februara Sergej Nuruškin, direktor spoljne obaveštajne službe Rusije, zvanično posetio Oman kada je sa domaćinima obavio razgovor o strategijama za deeskalaciju napetosti u Persijskom zalivu, antiterorističkoj saradnji i pristupima za rešavanje konflikata u Siriji i Jemenu.³⁶ U domenu naftaškog biznisa, saradnja Moskve i Maskata podstaknuta je nakon istorijskog dogovora OPEK-a i deset petro-država (Azerbejdžan, Bahrein, Brunej, Kazahstan, Malezija, Meksiko, Oman, Rusija, Južni Sudan i Sudan) decembra 2016, o koordiniranoj akciji na svetskom tržištu barela.³⁷ Državna petro-kompanija Omana (OOC)

³³ Foreign Ministry of Oman Press release, “Oman takes place in consultative meeting between GCC and Russia”, *The ForeignministryGovernmentOman.com*, 25. septembar 2021, Internet, <https://fm.gov.om/oman-takes-part-in-consultative-meeting-between-gcc-and-russia/>, 9/10/21.

³⁴ Sultanat Omana bio je 2011. godine jedina članica Zalivskog saveta za saradnju koja nije suspendovala diplomatske odnose sa vladom sirijskog predsednika Bašara al Asada, što je naišlo na odobravanje Moskve. Oman se svojevremeno izjasnio protiv vojne intervencije koalicije predvođene Saudijskom Arabijom u Jemenu, i konzistentno održavao diplomatske veze sa Katarom i Iranom. Opširnije o spoljnoj politici Omana: Middle East Institute, “*Oman’s Regional Role in a time of challenge and change*”, <https://www.mei.edu/publications/omans-regional-role-time-challenge-and-change>, 9/10/21.

³⁵ Times of Oman news service, “Oman, Russia hold talks on trade cooperation”, *The Times of Oman*, 14. jul 2021, Internet, <https://timesofoman.com/article/104078-oman-russia-hold-talks-on-trade-cooperation>, 9/10/21.

³⁶ Samuel Ramani, “The Growing Strengh of Russian Omani ties”, *The Middle East Institute*, 10. mart 2020, Internet, <https://www.mei.edu/publications/growing-strength-russian-omani-ties>, 9/10/21.

³⁷ Vladimir Soldatkin, Rania El Gamal, Alex Lawler, “OPEC, non-OPEC agree first global oil pact since 2001”, *Reuters.com*, 10. decembar 2016, Internet, <https://www.reuters.com/article/us-opec-meeting-idUSKBN13Z0J8>, 9/10/21.

sklopila je 2017. sporazum o partnerstvu i saradnji sa ruskom kompanijom „Rusnano“ u oblasti nafte i gasa, gde je poseban akcenat stavljen na mogućnostima za nove investicije u Specijalnoj ekonomskoj zoni u Dukmu (Duqm), lučkom gradu u centralnom Omanu, kao i prilikama za zajednička ulaganja u sektoru energetike Rusije.³⁸

Ukoliko saradnja Moskve i Maskata u domenu bezbednosti i petrobiznisa bude nadalje išla ruku pod ruku, moglo bi se očekivati da istraživanje potencijala naftnih blokova u priobalju poluostrva Musandam (eksklava odvojena od ostatka zemlje teritorijom UAE), na strateškom prilazu Ormuskom prolazu, bude jedan od prioriteta dve članice „OPEK plus“. Od značaja za dalja moguća poslovna povezivanja Moskve i Maskata u petro-sektoru Musandama jeste aktiviranje naftonosnih polja Zapadna Buha (*West Bukha*) usred Ormuskog prolaza, za koja je donedavno postojalo interesovanje pojedinih zapadnih kompanija.³⁹

U tom pravcu, mogla bi ići i istraživanja petro-potencijala na krajnjem jugozapadu Omana u provinciji Dofar (*Dhofar*) nadomak granice sa Jemenom, kao i na severoistoku te arabijske zemlje duž granice sa Saudijskom Arabijom. Istovremeno, Oman sa obalom dužine preko 3.000 kilometara na Indijskom okeanu, otvara prostor za razvoj novih trgovačkih luka, i dalje unapređivanje petro-instalacija u strateškoj luci Selala (1.000 kilometara jugozapadno od Maskata), na samo 150 kilometara od ključne trase *pomorsko trgovačke i tankerske plovidbe pravcem Istok–Zapad, via prolaza Bab el Mandeb*.

Kongo Brazavil: petro-čvorište na južnom Atlantiku

Nedavna procena Bruno Žan Rišard Itue (*Bruno Jean–Richard Itoua*), ministra energetike Republike Kongo, da bi ta centralnoafrička država na južnom Atlantiku, mogla da se pozicionira za ulogu regionalnog naftaškog čvorišta, otvara prostor novom povezivanju jedne članice OPEK-a sa svojim regionalnim okruženjem. S jedne strane, preuzimajući ulogu predsedavajućeg OPEK-a početkom 2022. godine od Angole, Republika Kongo stiče priliku da istakne petro-prioritete Afrike u areni globalnog naftaškog i energetskog biznisa uopšte. To stoga, što uz barele crnog zlata,

³⁸ Rusnano Press release, “Rusnano and Oman oil company sign agreement on investment activity”, *Rusnano.com*, 27. oktobar 2017, Internet, <https://en.rusnano.com/press-centre/news/20171027-rusnano-oman-oil-company-sigreement-on-investment-activity>, 9/10/21.

³⁹ “Arabian Business”, “Norway’s DNO exits oil fields deal in Oman”, *The Arabian Business*, 3. januar 2019, Internet, <https://www.arabianbusiness.com/energy/410706-norways-dno-exits-oil-fields-deal-in-oman>, 9/10/21.

Republika Kongo raspolaže i sa oko 10 biliona kubnih stopa rezervi prirodnog gasa.⁴⁰ Istovremeno, u periodu masovnog zatvaranja rafinerija u Evropi i Americi, Podсахara je region u kome će do 2026. godine biti izgrađeno dvadesetak industrijskih postrojenja za proizvodnju naftnih derivata.⁴¹ Hronični manjak rafinerija duž naftonosnih obala Atlantika, od Valvis beja u Namibiji do Nuakšota u Mauritaniji, postepeno postaje stvar prošlosti. Na tom trendu, buduća rafinerija nadomak luke Port Harkur u Repulici Kongo, čija je gradnja počela u februaru ove godine (kapaciteta prerade 2,5 miliona tona nafte godišnje), donosi zvaničnom Brazavilu priliku da visokokvalitetna goriva, među njima i kerozin domaće proizvodnje plasira na tržištu diljem Afrike. Sa novim profilima naftaškog biznisa Kongo iz atlantskog basena Afrika dobija priliku da se pozicionira u ulozi moguće nove mini regionalne petro-sile na Crnom kontinentu. Na tom talasu mogućih novih integrativnih veza članica OPEK-a sa 'spoljnim svetom' u neposrednom okruženju, jačanje energetske-poslovnih veza Republike Kongo i Angole (dve centralnoafričke članice OPEK-a) sa susednom Demokratskom Republikom Kongo, čije naftonosne i rezerve prirodnog gasa inače još nisu pouzdano kvantifikovane, mogao bi takođe postati deo novih poslovnih prioriteta petrouduženja iz Beča. I to ne samo zbog izglednog plasmana novih investicija, već i zbog geopolitičkog iskoraka koji potencijalno učvršćuje alijansu Jug-Jug na međunarodnoj diplomatskoj sceni, počev od Ujedinjenih nacija i Afričke unije. U tom pravcu, za Republiku Kongo i OPEK (zajedno sa „OPEK plus“) od značaja bi moglo biti i razrađivanje planova za eventualna povezivanja zapadnih i istočnih obala Afrike naftovodima i gasovodima, od strateške važnosti za buduće objedinjeno tržište Crnog kontinenta kao i za dalje jačanje regionalnog povezivanja unutar Afričke unije. Na tom planu moguće promocije novih „regionalnih petro-sila“ u sastavu OPEK-a, zajedno sa „OPEK plus“ u Africi, duž atlantskih obala Gvinejskog zaliva uočljivo je interesovanje Senegala za petro-saradnju sa Nigerijom.⁴² Da li će zvanični poziv Dakara Abudži da Nigerija pomogne dalji razvoj petroindustrije Senegala biti isključivo bilateralna tema, ili istovremeno i jedan novi ispit

⁴⁰ Africanews with Cedric Sehossolo, "Congo prepares to assume OPEC's rotating presidency", *The AfricanNews.com*, 28. avgust 2021, Internet, <https://www.africanews.com/2021/08/28/congo-prepares-to-assume-opec-s-rotating-presidency/>, 9/10/21.

⁴¹ Digby Leadstone, "Africa bucks global refining trend", *The Petroleum Economist*, 28. jun 2021, Internet, <https://pemedianetwork.com/petroleum-economist/articles/midstream-downstream/2021/africa-bucks-global-refining>, 9/10/21.

⁴² Prince Okafor, "Regional Collaboration: Senegal turns to Nigeria for oil, gas development", *The Vanguard*, 3. avgust 2021, Internet, <https://www.vanguardngr.com/2021/08/regional-collaboration-senegal-turns-to-nigeria-for-oil-gas-development/>, 9/10/21.

daljih mogućnosti petrosaradnje unutar regionalne grupacije ECOWAS, odnosno Afričke unije i OPEK-a, tema je, čini se u nastanku.

Na talasu mogućih novih preispitivanja sveukupnih poslovnih i društvenih odnosa između afričkih petro-proizvođača (unutar i izvan sastava OPEK-a) i njihovih višedecenijskih partnera u privatnom petro-biznisu, otvara se i pitanje međusobnog pozicioniranja pojedinačnih članica OPEK-a i „OPEK-a plus“. Naime, ukoliko Nigerija otvori novo poglavlje petrosaradnje sa Senegalom, da li je naftaška ekspertiza Abudže prihvatljiv model iskustva i za susednu Mauritaniju, gde Ujedinjeni Arapski Emirati uveliko investiraju u razvoj novih luka?⁴³ U međuvremenu, afrički proizvođači nafte i gasa u basenu jezera Čad, pored Nigerije (Čad, Kamerun, Niger) kao i petro-države duž zapadne obale Indijskog okeana (od Komora ka zemlji Rta dobre nade na jug, i na sever ka Eritreji u Crvenom moru), sa značajnim rezervama prirodnog gasa od Mozambika do Somalije tek čekaju inicijative OPEK-a i „OPEK-a plus“, za jačanje saradnje i eventualno pridruživanje u sastav te dve organizacije.

Iskorak ka Avganistanu

Avganistan kao nova članica međunarodnog naftaškog udruženja? Ili barem akter na trasi novog međunarodnog koridora za transporta nafte? Prvo pitanje moglo bi se naći u dugoročnoj agendi OPEK-a (zajedno sa „OPEK-om plus“), ukoliko ova združena globalna petroformacija razmotri naftaški i geostrateški potencijal Avganistana, i njegov značaj za razvoj energetskeg biznisa u tom delu Azije. Nakon nedavnog povlačenja zapadnjačkih trupa, Avganistan je u prilici da se odredi prema regionalnim privrednim ponudama. Naime, Avganistan je simultano država na strateškom pravcu razvijanja kineskog mega investicionog projekta „Pojas i put“ u pravcu Pakistana, i istovremeno na bočnoj trasi 7.200 kilometara dugog multimodalnog transportno-trgovačkog koridora „Sever-Jug“ (International North South Transport Corridor, INSTC) koji treba da poveže luke Mumbai (Indija), Bandar Abas (Iran), Baku (Azerbejdžan) i Sankt Petersburg (Rusija), zaobilazeći prometna i bezbedonosna „uska grla“ u Suecu i na Bosforu. Mimo potencijala infrastrukturnog koridora, Avganistan je rudarsko-geološki još tajnovit teren. Podaci zvaničnog Kabula iz 2019. godine o energetskeg i rudnom potencijalu Avganistana navode da zemlja pod upravom talibana

⁴³ Gulf Today news service, „Abu Dhabi to finance Dhs24 million Mauritania fishing port project“, *The Gulf Today*, 15. septembar 2021, Internet, <https://www.gulftoday.ae/business/2021/09/15/abu-dhabi-to-finance-dhs24-million-mauritania-fishing-port-project>, 9/10/21.

raspolaze *inter alia* sa oko 1,6 milijardi barela nafte, 16 biliona kubnih stopa prirodnog gasa i još oko pola milijarde barela tečnosti prirodnog gasa.⁴⁴ Većina neotkrivene sirove nafte u Avganistanu nalazi se u basenu Avgan-Tadžik, a neiskorišćeni prirodni gas uglavnom u basenu Amu Darija, duž granica sa Tadžikistanom odnosno sa Turkmenistanom, ukazuju podaci prethodnog režima u Kabulu koji se poziva na raniju zajedničku američko-avganistansku procenu.⁴⁵

Za OPEK, kao i za vodeće azijske kupce nafte, jačanje integrativnih veza sa Avganistanom moglo bi biti od strateškog značaja budući da ta zemlja, prema proceni bivšeg režima u Kabulu, pored nafte i gasa raspolaze još i sa oko 1,4 miliona tona ruda 'retkih zemlji' (sedamnaest minerala).

U međuvremenu, nedavnim ulaskom indijske luke Čabahar na mapu INSCT, geopolitika regiona istočno od Ormuskog prolaza ka Tadžikistanu i Turkmenistanu menja se. Naime, Teheran je već krenuo u izgradnju 600 kilometara duge železničke pruge od Čabahara do Zahedana, prestonice provincije Sistan-Balučestan nadomak granice sa Avganistanom. Auto-put preko Kabula i Taškenta biće „istočno krilo” projekta INSTC, istakao je proletoš zvanični Nju Delhi.⁴⁶ U međuvremenu, napomena o mogućem ulasku planinskog Avganistana na trasu međunarodnih energetskih koridora povezuje se danas uglavnom sa strateškim privrednim i vojnopolitičkim interesima Kine.⁴⁷ Preciznije, sa intencijom Pekinga da obezbedi kopneni pristup nalazištima nafte i gasa sa pretovarom u lukama Pakistana. Saradnja Irana, Rusije i članica Zalivskog saveta sa Kinom i Indijom oko novih gasovoda u regionu sa 'bočnom vezom' kroz Avganistan, mogla bi da bude još jedna prilika za OPEK da kreira nove odnose sa 'spoljnim svetom', i to uzimajući eventualno u obzir ranija iskustva globalnog petrobiznisa.

Avganistan je tako, već godinama 'markiran' na geoenergetskoj mapi aktera svetske petroindustrije. Kalifornijska petrokompanija Junokal (*Unocal*) je devedesetih godina prošlog veka razrađivala planove o

⁴⁴ Reuters, "Factbox: What are Afghanistan's untapped minerals and resources?", *Reuters*, 19. avgust 2021, Internet, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/what-are-afghanistans-untapped-minerals-resources-2021-08-19/>, 9/10/21.

⁴⁵ United States Government Services, "Assessment of undiscovered oil and gas resources of the Amu Darya Basin and Afghan-Tajik Basin Provinces, Afghanistan, Iran, Tajikistan, Turkmenistan, and Uzbekistan, 2011", *US Geological Survey*, 2012, Internet, <https://pubs.er.usgs.gov/publication/fs20113154>, 9/10/21.

⁴⁶ Tanja Vujić, "Evropa traži novi Magelanov put", *Politika*, 4. maj 2021, Internet, <https://www.politika.rs/sr/articles/amp/478229>, 9/10/21.

⁴⁷ Digby Leadstone, "Geopolitic aid Pakistan energy investment", *The Petroleum Economist*, 17. septembar 2021, Internet, <https://pemedianetwork.com/petroleum-economist/articles/geopolitics/2021/geopolitics-aid-pakistan-energy-investments>, 9/10/21.

izgradnji 1.600 kilometara dugog naftovoda, koji je trebalo da koridorom preko Avganistana poveže Turkmenabat u Turkmenistanu sa pristaništima Pakistana na Arabijskom moru.⁴⁸ Zamisao da se izvoz nafte i gasa (Transavganistanskim koridorom) sa nalazišta u basenu Kaspijskog mora sprovede preko Avganistana na Indijski okean potom je napuštena („Junokal“ je 2005. godine ušao u sastav „Ševron“-a), ali nije obavezno stavljena *ad acta*. To stoga što bi plasman sibirskog gasa do Indijskog potkontinenta, promocija iranskog petro izvoza u regionu, kao i dalji energetske iskoraci OPEK-a, Kine, Indije i Pakistana u Centralnoj Aziji mogli biti od značaja svim pomenutim akterima za novi dijalog sa novom vlašću u Kabulu.

Zaključak

OPEK u međunarodnoj areni danas, u periodu nepredvidivog daljeg toka i intenziteta pandemije virusa korona i asimetričnog globalnog privrednog oporavka od te pošasti, i klimatskih pregovora neravnopravnih globalnih aktera, sve snažnije plasira dve etički i poslovno snažne poruke. Najpre da je svet dužan da iskoreni globalno energetske siromaštvo, koje prvenstveno vlada u Podsahari. A zatim i ocenu da „zeleni“ energetske diktat iz budućnosti ne podrazumeva „jednu formulu za sve“. Prema OPEK-u pristupačna i čista energija najpre mora biti dostupna svima na planeti, i ta energo-politička poruka sve više pleni pažnju na Crnom kontinentu. Drugim rečima, set vrednosti iza kojih stoje OPEK, „OPEK plus“, a odskora po svemu sudeći i GECF, u globalnoj debati o etapnoj ili nagloj ‘zelenoj tranziciji’ sveta sličan je prioritetima privrednog razvoja Afrike u celini. Insistiranje na osloncu u dostupnim tradicionalnim izvorima energije (prvenstveno na nafti i prirodnom gasu), barem u doglednoj budućnosti potencijalno kreira novu energosinerģiju OPEK-a (i OPEK-a plus) sa Afrikom, i otvara čini se nova polja međunarodnog sadejstvovanja, nepredvidivih geopolitičkih posledica.

Ukoliko UN klimatski samit u Glazgovu ne ispuni očekivanja Afrike, moglo bi se dogoditi da Crni kontinent na sledećem takvom skupu, u Egiptu iduće godine, u OPEK-u, „OPEK-u plus“ i eventualno Forumu država izvoznika gasa (GECF) stekne nove strateške saveznike za odmeravanje energetske uticaja sa ostatkom sveta. Za početak, OPEK se u ovom trenutku potvrđene uloge dominantnog aktera globalne trgovine naftom u sledećih nekoliko decenija, već izdvojio kao predlagatelj novih

⁴⁸ Babar Shah, “Revival of Trans Afghanistan Gas Pipeline Project”, *Strategic Studies*, Vol. 23, No. 1, Special Issue (Spring 2003), pp. 143–166, Internet, <https://www.jstor.org/stable/45242227>, 9/10/21.

formata saradnje sa Afrikom.⁴⁹ Izvan fokusa na slične energo razvojne prioritete OPEK-a i Afrike u periodu globalno destabilizujućih posledica virusa korona i neizvesnog klimatskog kursa sveta, niz pitanja o budućem delovanju petrouduženja zaslužuju ovde makar letimičnu pažnju. Naime, da li je OPEK spreman da u međunarodnoj areni razmatra zajedničke poslovne, eventualno i političke aranžmane sa vodećim azijskim kupcima nafte, predvođenim Kinom i Indijom? Istovremeno, da li je OPEK raspoložen za nove formate saradnje sa naftaškim sektorom SAD ili sa EU oko eventualnih istraživanja petro-potencijala Jadrana, Istočnog i Zapadnog Sredozemlja? Odlučan da se u eri pandemije i klimatske polemike ekonomski, a možda i politički, otvori na nove načine prema 'spoljnom svetu' OPEK zajedno sa „OPEK-om plus” ima u svojim redovima jedno otvoreno pitanje. A to je: koliko je solidna unutrašnja poslovno-politička kohezija petrouduženja sa centralom u Beču? Od te kohezije umnogome će zavisiti najavljeni fokus prema potencijalnim novim partnerima, na primer u Africi i međunarodnom privatnom petro-biznisu, kao i prema izazovima povezivanja sa „spoljnim svetom potrošača”, u sveopštim pripremama za postokorona epohu savremenog sveta.

Bibliografija

- Africa Centre for Disease Control, “Africa’s death percentage now higher than global total”, *The Cable.ng*, 9. januar 2021, Internet, <https://www.thecable.ng/covid-19-africas-death-percentage-now-higher-than-global-total>, 5/10/2021.
- Africa Energy Chamber, Press release, “OPEC Secretary General Emphasizes the Value of Africa’s Oil Sector in Historic State Visit to Congo-Brazzaville”, *The Africanews.com*, 18. avgust 2021, Internet, <https://www.africanews.com/2021/08/18/opec-secretary-general-emphasizes-the-value-of-africa-s-oil-sect>, 6/10/2021.
- Africanews with Sehossolo Cedric, “Congo prepares to assume OPEC’s rotating presidency”, *The Africanews.com*, 28. avgust 2021, Internet, <https://www.africanews.com/2021/08/28/congo-prepares-to-assume-opec-s-rotating-presidency>, 9/10/2021.
- Arabian Business News, “Norway’s DNO exits oil fields deal in Oman”, *The Arabian Business*, 3. januar 2019, Internet, <https://www.arabianbusiness.com/energy/410706-norways-dno-exits-oil-fields-deal-in-oman>, 9/10/2021.

⁴⁹ Derek Brower & David Sheppard, “US shale drillers cannot contain oil price rise, Pioneer boss says”, *The Financial Times*, 3. oktobar 2021, Internet, <https://www.ft.com/content/c21eb656-8d09-45ce-a13a-7d8419426b05>, 9/10/21.

- Brower, Derek & Sheppard, David, "US shale drillers cannot contain oil prices rise, Pioneer boss says", *The Financial Times*, 3. oktobar 2021, Internet, <https://www.ft.com/content/c21eb656-8d09-45ce-a13a-7d8419426b05>, 9/10/2021.
- Eckstein, David, "Global Climate Risks Index 2021", *The Germanwatch.org*, januar 2021, Internet, https://germanwatch.org/sites/germanwatch.org/files/2021-01/cr2021_table_10_most_affected_countries_in_2019.jpg, 5/10/2021.
- Euractiv, "African Union slams vaccine manufacturers for restricting access", *EURACTIV.com*, 14. septembar 2021, Internet, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/african-union-slams-vaccine-manufacturers-for-restricting-access>, 4/10/2021 .
- Foreign Ministry of Oman, "Oman takes place in consultative meeting between GCC and Russia", *The ForeignministryGovernmentOman.com*, 25. septembar 2021. Internet, <https://fm.gov.om/oman-takes-part-in-consultative-meeting-between-gcc-and-russia>, 9/10/2021.
- Gahouma-Bekale, Tanguy, "COP26 on climate: Top priorities for Africa", *The Modernghana.com*, 25. jul 2021, Internet, <https://www.modernghana.com/news/1094859/cop26-on-climate-top-priorities-for-africa.html>, 5/10/2021.
- Gas Exporting Countries Forum Report, "GECF Global Gas Outlook 2050" GECF 21, februar 2020, Internet, <https://www.gecf.org/insights/global-gas-outlook>, 9/10/2021.
- Gonzales, Leticia, "OPEC Says More Energy Sector Investment Needed; Oil Dominance to Hold Through 2045", *The Naturalgasintel.com*, 29. septembar 2021, Internet, <https://www.naturalgasintel.com/opec-says-more-energy-sector-investment-needed-oil-dominance-to-hold-through-2045/>, 7/10/2021.
- Gulf Today news service, "Abu Dhabi to finance Dhs24 million Mauritania fishing port project", *The Gulf Today*, 15. septembar 2021, Internet, <https://www.gulftoday.ae/business/2021/09/15/abu-dhabi-to-finance-dhs24-million-mauritania-fishing-port-project>, 9/10/2021.
- Gupte, Eklaviya & Perkins, Robert, "African Energy Chamber calls for boycott of firms shunning Africa's oil sector", *The SPGlobal.com*, 13. jul 2021, Internet, <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/071321-african-energy-chamber-calls-for-boycott-of-firms-shunning-africas-oil-sector>, 7/10/2021.
- Hook, Leslie, "Calls grow for delay to UN climate summit amid pandemic", *The Financial Times*, 7. septembar 2021, Internet, <https://www.ft.com/content/aece9661-c3e4-49ae-a876-0a9d14b1394e>, 1/10/21.

- Hundermark, Charne, "Republic of the Congo Launches Construction of \$600 Million Refinery" *The EnergyCapital&Power*, 21. februar 2021, Internet, <https://energycapitalpower.com/republic-of-the-congo-launches-construction-of-600-million-refinery>, 2/10/2021.
- International Energy Agency Report, "Net Zero by 2050", *International Energy Agency*, 17. maj 2021, Internet, <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050>. Paris, France: IEA, 7/10/2021.
- Intergovernmental Panel for Climate Change report, "Code red' for human driven global heating, warns UN chief", *UN.org*, 9. avgust 2021, Internet, <https://news.un.org/en/story/2021/08/1097362>, 1/10/2021.
- Irfan, Mohammad, "Russia's Novak Says Transition To Green Energy Should Not Put Pressure On Global Industry", *The Urdupoint.com*, 15. oktobar 2020, Internet, <https://www.urdupoint.com/en/world/russias-novak-says-transition-to-green-energ-1057142.html>, 7/10/2021.
- Leadstone, Digby, "Africa bucks global refining trend", *The Petroleum Economist*, 28. juni 2021, Internet, <https://pemedianetwork.com/petroleum-economist/articles/midstream-downstream/2021/africa-bucks-global-refining>, 9/10/2021.
- Leadstone, Digby, "Geopolitic aid Pakistan energy investment", *The Petroleum Economist*, 17. septembar 2021, Internet, <https://pemedianetwork.com/petroleum-economist/articles/geopolitics/2021/geopolitics-aid-pakistan-energy-investments>, 9/10/2021.
- McQue, Katie, "Energy transition aside, Saudi Arabia to maintain oil exports 'for decades,' official says", *The SPGlobal.com*, 21. novembar 2020, Internet, <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insight/latest-news/petrochemicals/112120-energy-transition-aside-saudi-arabia-to-maintain-oil-exports-for-decades-official-says>, 7/10/2021.
- Middle East Institute Report, "Oman's Regional Role in a time of challenge and change", *The Middle East Institute* 20 Avgust 2020, Internet, <https://www.mei.edu/publications/omans-regional-role-time-challenge-and-change> 9/10/2021.
- Monnet, Theau, "Natural gas: Africa could provide 20% of global needs by 2025", *The Africareport.com*, 3. decembar 2019, Internet, <https://www.theafricareport.com/20712/natural-gas-africa-could-provide-20-of-global-needs-by-2025>, 9/10/2021.
- Moss, Tod, "Infographic: What is Sub-Saharan Africa's contribution to global CO2 Emissions?", *The Energyforgrowth.org*, 31. mart 2021, Internet, <https://www.energyforgrowth.org/blog/inforgraphic>

- what-is-sub-saharan-africas-contribution-to-global-co2-emissions, 4/10/2021.
- Okafor, Prince, "Regional Collaboration: Senegal turns to Nigeria for oil, gas development", *The Vanguard*, 3. avgust 2021, Internet, <https://www.vanguardngr.com/2021/08/regional-collaboration-senegal-turns-to-nigeria-for-oil-gas-development>, 9/10/2021.
- OPEC Press release, "Statement to UN Climate Conference COP24", *OPEC.org*, 12. decembar 2018, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/5303.htm, 6/10/2021.
- OPEC Press release, "OPEC and WEF discuss enhanced cooperation", *Opec.org*, 25. januar 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/6323.htm, 8/10/2021.
- OPEC Report, "2021 World Oil Outlook 2045", *OPEC.org*, 28. septembar 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/publications/340.htm, 6/10/2021.
- OPEC Press release, "OPEC to hold special workshop on energy and information technology", *OPEC.org*, 15. april 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6418.htm, 9/10/2021.
- OPEC Press release, "OPEC holds inaugural technical workshop with energy companies", *OPEC.org*, 11. oktobar 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6651.htm, 11/10/2021.
- OPEC Press release, "Welcoming remarks by OPEC Secretary General", *OPEC.org*, 6. septembar 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/6570.htm 5/10/21.
- OPEC Press release, "OPEC's World Oil Outlook 2021 launched in Vienna", *OPEC.org*, 28. septembar 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6619.htm, 6/10/2021.
- OPEC Press release, "OPEC Secretary General meets with Congo's Prime Minister", *OPEC.org*, 23. avgust 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6544.htm, 2/10/2021.
- OPEC Press release, "Fourth Technical Workshop on Climate Change held via videoconference", *OPEC.org*, 7. jul 2021, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/press_room/6494.htm, 1/10/2021.
- OPEC Press release, "Opening Address by OPEC Secretary General", *OPEC.org*, 6. oktobar 2020, Internet, https://www.opec.org/opec_web/en/6144.htm, 2/10/2021.
- Pilling, David, "Africa has been cropped out of climate debate", *The Financial Times*, 5. avgust 2021, Internet, <https://www.ft.com/content/648a7b64-16f8-407a-814f-ab4c46dfc775>, 2/10/2021.

- Ramani, Samuel, "The Growing Strenght of Russian Omani ties", *The Middle East Institute*, 10. mart 2020, Internet, <https://www.mei.edu/publications/growing-strenght-russian-omani-ties>, 9/10/2021.
- Reuters "Factbox: What are Afghanistan's untapped minerals and resources?" *Reuters*, 19. avgust 2021, Internet, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/what-are-afghanistans-untapped-minerals-resources/>, 7/10/2021.
- Reuters, "Putin blames Europe e nergy market 'hysteria' on green transition", *Reuters* 5. oktobar 2021, Internet, https://www.reuters.com/world/asia-pacific/putin-blames-european-energy-market-hysteria-green-transition-drive, 7/10/2021.
- Rusnano Press release, "Rusnano and Oman oil company sign agreement on investment activity", *Rusnano.com*, 27. oktobar 2017, Internet, <https://en.rusnano.com/press-centre/news/20171027-rusnano-oman-oil-company-sig>, 9/10/2021.
- Shah, Babar, "Revival of Trans Afghanistan Gas Pipeline Project", *Strategic Studies*, Vol. 23, No. 1, Special Issue (Spring 2003), Internet, <http://www.jstor.org/stable/45242227>, 9/10/2021.
- Soldatkin, Vladimir, El Gamal Rania, Lawler Alex, "OPEC, non-OPEC agree first global oil pact since 2001", *Reuters.com*, 10. decembar 2016, Internet, <https://www.reuters.com/article/us-opec-meeting-idUSKBN13Z0J8>, 9/10/2021.
- The Peninsula Qatar, "GECF joins OPEC Ministerial Roundtable on Energy, Climate and Sustainable Development", *ThePeninsula Qatar.com*, 9. septembar 2021, Internet, <https://thepeninsulaqatar.com/article/09/09/2021/GECF-joins-OPEC-Ministerial-Roundtable-on-Energy,-Climate-and-Sustainable-Development>, 8/10/2021.
- Times of Oman news service, "Oman, Russia hold talks on trade cooperation", *The Times of Oman*, 14. jul 2021, Internet, <https://timesofoman.com/article/104078-oman-russia-hold-talks-on-trade-cooperation>, 9/10/2021.
- Vujić, Tanja, "Evropa traži novi Magelanov put", *Politika*, 4. maj 2021, Internet, <https://www.politika.rs/sr/article/amp/478229>, 9/10/2021.
- Vujic Tubic,Tatjana, "Societal challenges in the latest hunt for 'oil elephants' in Africa, and a possible new communicational approach of oil majors", *Annual International Conference 2019 Royal Geographical Society of Great Britain Programme*, London, Internet, <https://www.rgs.org/research/annual-international-conference/>.
- United States Government Services, "Assesment of undiscovered oil and gas resources of the Amu Darya Basin and Aghfan-Tajik Basin

Provinces, Afghanistan, Iran, Tajikistan, Turkmenistan and Uzbekistan, 2011", *US Geological Survey*, 2012, Internet, <https://pubs.er.usgs.gov/publication/fs20113154>, 9/10/2021.

OPEC IN THE POST-CORONAVIRUS GEOPOLITICAL SCENARIO

ABSTRACT

The asymmetric global economic recovery from the aftermath of COVID-19 and the accompanying "vaccine apartheid" has opened space for OPEC's new political role on the international stage, at a time when, according to UN Secretary-General Guterres, humanity has "crossed the red line" regarding climate change. In the text, we express our belief that OPEC's narrative that "energy must be accessible to all" takes a new negotiating position towards the advocates of a rapid transition to the exploitation of renewable energy sources, and gives space for joint business and eventual political arrangements with the poorer part of the world. The text highlights OPEC's arguments against disjunction: either oil or renewable energy, and points to Africa's new energy attractiveness for this group of oil-producing countries.

Keywords: OPEC, COVID-19, climate change, renewable energy, Africa.